

Vojna za Slovenijo 1991

Zgodovinske spremembe v Evropi in Jugoslaviji

Jugoslavija do leta 1991

Po 28 letih berlinski zid 9. novembra 1989 pade. NDR odpre zahodne meje, državljani obeh Nemčij se lahko spet brez težav obiskujejo. Končalo se je eno najbolj bolečih poglavljev nemške povojne zgodovine. Padeč berlinskega zidu je zgodovinski dogodek, ki je simbolično zaznamoval konec hladne vojne. Združili sta se obe Nemčiji.

V Evropi padejo komunistični režimi

Konec osemdesetih let prejšnjega stoletja so se v Evropi zgodili dramatični politični dogodki. Padeč berlinskega zidu je zgodovinski dogodek, ki je simbolično zaznamoval konec hladne vojne. Združili sta se obe Nemčiji. Nezadovoljstvo v državah Varšavskega pakta je naraščalo, politični sistemi na Poljskem, Madžarskem, Češkoslovaškem, v Bolgariji in Nemški demokratični republiki so padli. Na Poljskem je prišel na oblast sindikat Solidarnost, češki predsednik pa je leta 1990 postal Vaclav Havel, pisatelj in bорец za človekove pravice. V nasprotju z žametnimi revolucijami na Madžarskem, Češkem in Poljskem je bila ljudska vstaja v Romuniji zelo kruta. Predsednika države Ceausescuja so ustrelili. V Parizu so voditelji 34 držav članic Konference o evropski varnosti in sodelovanju podpisali dokument Pariška listina za novo Evropo, ki naj bi bil temelj za odpravo razcepljenosti Evrope po koncu druge svetovne vojne. Maja 1990 je moskovski parlament izvolil za prvega predsednika Ruske federacije Borisa Nikolajeviča Jelcina, zagovornika hitrih in korenitih političnih ter gospodarskih sprememb. Leta 1991

Na mitingih po Srbiji je bilo veliko ljudi s slikami Slobodana Miloševića. Napisi na transparentih so bili večinoma usmerjeni proti slovenskim politikom. Na transparentu je »znameniti« prst, ki ga je Vinko Hafner na 17. seji zveznega partijskega kongresa pokazal proti Slobodanu Miloševiću in ga obtožil nekomunističnega ravnanja.

je po političnem preobratu v Vzhodni Evropi šlo do razpustitve vojaškega dela Varšavskega pakta, čez nekaj mesecev pa je nehal delovati tudi politični odbor vzhodne obrambne zveze. V vseh državah nekdanje komunistične Evrope so prejšnje režime zamenjale demokratične vlade.

Velike spremembe v Vzhodni Evropi so pomembno vplivale tudi na razmere v Jugoslaviji oziroma Sloveniji.

Jugoslavija na razpotju

S smrtjo zgodovinskih voditeljev, in sicer Tita, Kardelja in drugih, ki so s sredstvi partijske politike še obvladovali položaj v Jugoslaviji, je izginil odločilen element enotne države. V začetku osemdesetih

let so se pojavila ostra medrepubliška nasprotja. Najprej se je mednacionalni spor pokazal med Srbi in Albanci na Kosovu. V Memorandumu Srbske akademije znanosti in umetnosti leta 1986 je bil objavljen jasen nacionalističen velikosrbski program. Načelo, da morajo vsi Srbi živeti v eni državi, je pomenilo velik pritisk na vse republike, v katerih so živeli srbski prebivalci.

Zagovorniki večje avtonomije republik ter predstavniki centralističnih in unitarističnih teženj so se spopadali vedno ostreje. Položaj se je še zaostrial zaradi nasilne uveljavitve velikosrbskih nacionalistov pod vodstvom Slobodana Miloševića. Slovenija se je upirala težnjam po premagovanju krize s centralizacijo in unifikacijo države.

Prelomna dejanja pri nastajanju slovenske države

V Sloveniji proces proti »četverici«

Na zahtevo vodstva JLA je slovenska Služba državne varnosti 31. maja 1988 aretirala tri novinarje tednika Mladina in podčastnika JLA z obtožbo, da so nezakonito prišli do zaupnega vojaškega dokumenta. Na Roški cesti v Ljubljani je v poletnih mesecih leta 1988 potekal proces proti njim. Sojenje je spodbudilo množične proteste in razprave o pristojnosti vojaških sodišč, mnogo razburjenja pa je povzročila odločitev Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, da se lahko v Sloveniji sodi v srbščini. Vojaško sodišče je »četverico« obsodilo na zaporne kazni. Obtožene Janeza Janša, Davida Tasiča, Ivana Borštnerja in Francija Zavrla je ob prihodu s sodišča pozdravila množica, zbrana iz vse Slovenije.

Odgovor na aretacijo »četverice« je bila ustanovitev odbora za človekove pravice, v katerega so bili vključeni številni posamezniki, vodil pa ga je Igor Bavčar.

Majniška deklaracija

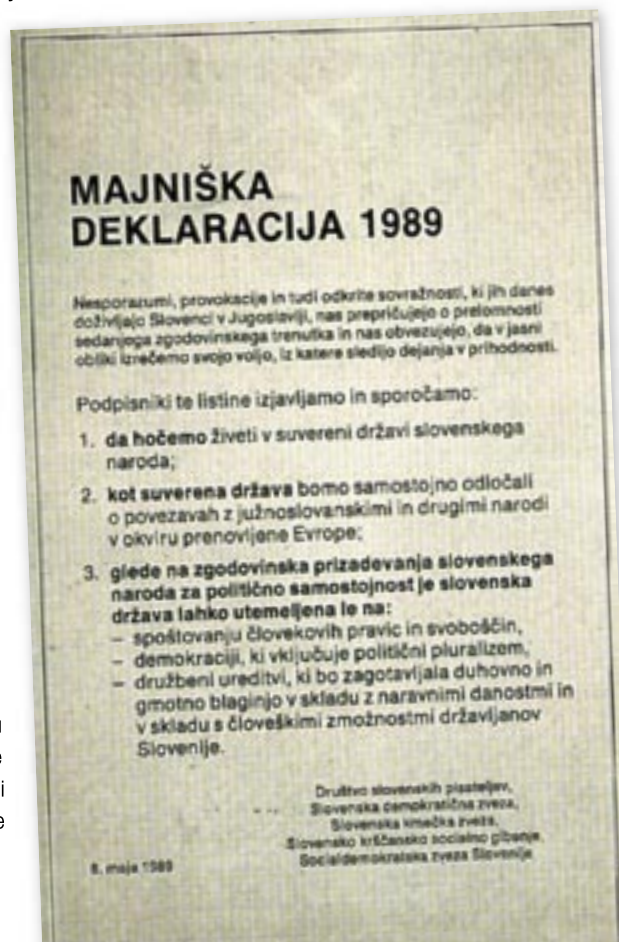
Opozicijske politične stranke so 8. maja 1989 javno predstavile Majniško deklaracijo, dokument, ki je vseboval zahtevo po suvereni slovenski državi in njenem svobodnem odločanju o povezovanju z drugimi državami. 22. junija 1989 je slovenska oblast predstavila Temeljno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, v kateri so se še vedno zavzemali za federativno urejeno jugoslovansko državo. Majniško deklaracijo, ki so jo zato, da je ne bi prepovedali, imenovali Odprta seja predsedstva RK ZSMS, je prebral pesnik Tone Pavček. Protestno zborovanje je bilo na Kongresnem trgu v Ljubljani. Zahteve, izražene v Majniški deklaraciji, so postale temeljni program nastajajočih strank demokratične opozicije.

Večstrankarske volitve v Sloveniji

V Sloveniji so bile od 8. do 22. aprila 1990 po 52 letih prve večstrankarske volitve. To je bilo prelomno dejanje pri nastajanju nove države. Na volitvah je

Janša, Tasiča, Borštnerja in Zavrla je med procesom podpiralo veliko ljudi, ki so se v znak podpore zbrali na Roški cesti.

zmagala demokratična opozicija, ki je dobila 54 odstotkov glasov. Izvoljena je bila tudi nova vlada, in sicer je bil predsednik vlade Lojze Peterle, predsednik najmočnejše opozicijske stranke, to je Slovenskih krščanskih demokratov. Mesta v vladi, ki so bila pomembna pri osamosvajanju države, so dobili člani Demokratične zveze, in sicer Igor Bavčar s Sekretariata za notranje zadeve, Janez Janša s Sekretariata za ljudsko obrambo in Dimitrij Rupel s Sekretariata za zunanje zadeve. 17. maja 1990 je bil na konstitutivni seji republiške skupščine za predsednika izvoljen dr. France Bučar.

Hkrati z volitvami poslancev v družbenopolitični zbor, zbor združenega dela in zbor občin so potekale tudi volitve za predsednika Republike Slovenije in člane predsedstva. V drugem krogu predsedniških volitev je z 58 odstotki glasov Milan Kučan premagal protikandidata dr. Jožeta Pučnika. Za člane predsedstva so bili poleg predsednika Predsedstva RS Milana Kučana izvoljeni dr. Matjaž Kmecl, Ivan Oman, Ciril Zlobec in dr. Dušan Plut.

Razorožitev Teritorialne Republike

Ukaz SZ, št. 625, z
dne 15. maj 1990

Šentjur pri Celju, 19. maj 1990
popoldan: odvoz orožja in streliva iz
skladišča območnega štaba za TO

Že januarja 1990 je komandant Teritorialne obrambe RS generalpodpolkovnik Ivan Hočevar od podrejenih štabov za Teritorialno obrambo zahteval, naj posredujejo podatke o količini in vrsti orožja, ki je bilo v vojašnicah JLA. Podatke je Republiški štab za Teritorialno obrambo Republike Slovenije potreboval, ker je hotel vedeti, koliko in kakšne vrste oborožitve ter streliva je v občinskih, pokrajinskih in zaščitni brigadi TO. Na podlagi dobljenih podatkov je bil 15. maja 1990 izdan ukaz o takojšnji premestitvi orožja, streliva in minskoeksplozivnih sredstev v skladišča JLA. Nalogo so morali opraviti v popolni tajnosti. O ukazu ni bil obveščen nihče iz republiškega vodstva. To je pomenilo razorožitev Teritorialne obrambe Republike Slovenije. Priprave na odvzem orožja, ki so potekale že nekaj mesecev prej, so bile načrtovane za konec mandata predsednika Predsedstva SFRJ Janeza Drnovška in ob zamenjavi vlade v Republiki Sloveniji.

Pristava nad Stično, kjer so bili sprejeti pomembni dokumenti za nadaljnje delo MSNZ

Upor proti odvzemu orožja Teritorialni obrambi

Slovenska politična in civilna javnost se je burno odzvala na odvzem orožja. General Ivan Hočevar, ki bi moral po zvezni zakonodaji o premestitvi orožja obvestiti predsedstvo republike, je na zahtevo predsednika Milana Kučana neprepričljivo pojasnjeval, da gre le za varnostni ukrep. Predsedstvo RS je na zahtevo Sekretariata za ljudsko obrambo Republike Slovenije 19. maja popoldan poslalo občinam brzojavko in tako ustavilo oddajo orožja. Ob prepovedi oddaje orožja ga je bilo približno 70 odstotkov že premeščenega v skladišča JLA, pobrali pa so ga tudi petim upravnim organom za obrambo v občinah. V zelo težkem položaju so bili zaposleni v štabih za TO. Večina se je namreč zavedala, da je oddaja orožja v nasprotju z interesi Republike Slovenije.

Intenzivna obveščevalna dejavnost

Poleti leta 1990 je potekalo intenzivno obveščevalno delo. Rade Klisarič, delavec KOS in zaposlen v Teritorialni obrambi, je vodil zbiranje podatkov o JLA. Vzpostavljen je bil 24-urni nadzor nad vsemi pomembnejšimi objekti JLA,

premiki enot, urjenji enot JLA in dogajanjem na Republiškem štabu za Teritorialno obrambo, ki ga je še vedno vodil generalpodpolkovnik Ivan Hočevar. Pravočasne informacije so pomembno prispevale k pravnim odločitvam pristojnih organov na Sekretariatu za ljudsko obrambo RS in na Sekretariatu za notranje zadeve RS. Zbrani obveščevalni podatki so omogočili pripravo ocene vzrokov in možnosti za delovanje JLA v Sloveniji. Te ugotovitve so bile dobra podlaga za poznejšo pripravo Direktive za uporabo Manevske strukture narodne zaščite.

Direktiva o uporabi enot Manevske strukture narodne zaščite

Na Pristavi nad Stično je bil 7. septembra 1990 sestanek, ki je bil zelo pomemben za nadaljnje delo Manevske strukture narodne zaščite. Na sestanku, ki so se ga udeležili Janez Janša, Igor Bavčar, Tone Krkovič, Vinko Beznik in Jože Kolenc, so analizirali nastali položaj in dotedanje ukrepe pri organizaciji MSNZ ter določili načrt delovanja. Tone Krkovič je predstavil predlog vojnega

Teritorialne obrambe Slovenije

Tajno skladišče orožja v vodnjaku v vasi Libušnje na Tolminskem. Med projektom MSNZ je bilo na najrazličnejših krajih mnogo tajnih skladišč orožja in streliva, namenjenih enotam MSNZ, za katera so skrbeli le najbolj zanesljivi posamezniki.

Sestanek vodilnih pripadnikov Manevske strukture narodne zaščite septembra 1990

ravnih so pozneje pripravili dokumente, prilagojene uporabi enot MSNZ v posameznih pokrajinah. Mnogo teh dokumentov so naslednje leto uporabili v vojni za Slovenijo.

Uporniki z razlogom

načrta in organizacijsko shemo MSNZ. Na podlagi potrjene direktive načelnika narodne zaščite Republike Slovenije za demonstracijsko, delno ali popolno uporabo Manevske strukture narodne zaščite so bili pozneje pripravljene nujni delovni dokumenti in delovne karte. V teh načrtih je bila JLA prvič omenjena kot morebitni napadalec oziroma ključna nevarnost za slovensko osamosvojitve.

Sestanek na Pristavi nad Stično je bil zgodovinski, saj je bil sprejet in potrjen dokument za vojaško zavarovanje slovenskega osamosvajanja. Na pokrajinskih

Na ravni republike sta Janez Janša in Igor Bavčar vodila projekt MSNZ, Tone Krkovič ga je usklajeval in operativno vodil, Vinko Beznik in Jože Kolenc pa sta usklajevala dejavnosti med organizatorji MSNZ in milico oziroma posebnimi enotami milice pokrajin. Igor Bavčar je imenoval tudi načelnike MSNZ v trinajstih pokrajinah, pokrajinski načelniki pa so imenovali načelnike občinskih štabov MSNZ v vseh 62 občinah.

Načelniki pokrajinskih štabov MSNZ so bili Miha Butara za Ljubljano mesto, Janez Slapar za Gorenjsko, Rade Klisarič za Dolenjsko, Elo Rijavec za Ljubljano okolico, Marjan Fekonja za Vzhodnoštajersko pokrajino, Štefan Šemrov za Zahodnoštajersko pokrajino, Polde Čuček za Južnoprimorsko pokrajino, Drago Vidrih za Severnoprimorsko pokrajino, Ivan Smodiš za Pomurje, Jože Ranzinger za Zasavje, Ernest Breznikar za Posavje, Mladen Mrmolja za Koroško in Vojko Štemberger za Notranjsko. Formacije enot MSNZ so bile prilagojene razpoložljivemu orožju in opremi.

Konec projekta Manevske strukture narodne zaščite

28. septembra 1990 je predsedstvo republike imenovalo rezervnega majorja Janeza Slaparja za novega vršilca dolžnosti načelnika Republiškega štaba za Teritorialno obrambo Slovenije. Odziv v vojaškem vrhu je bil silovit. Zvezni sekretar za ljudsko obrambo je dejal, da Slovenija ustanavlja svoje oborožene sile. V odgovoru je republiški sekretar za obrambo Janez Janša vojaški vrh vprašal, kje je bil takrat, ko je Srbija spreminjala ustavo, ki je bila pri teh stvareh precej radikalnejša.

Predsedstvo SFRJ je 2. oktobra sklenilo, da bo poveljstvo 5. vojaškega območja v Zagrebu prevzelo poveljstvo nad slovensko Teritorialno obrambo. Janez Slapar je takrat rekel: »Prej ko bo JLA priznala nov slovenski štab za TO, lažje bomo rešili zaplet.«

Iz spontanega odpora proti nezakonitemu pobiranju orožja je nastala ena najbolje organiziranih in najbolj konspirativnih akcij v novejši zgodovini v Sloveniji – Manevska struktura narodne zaščite.

»Projekt Manevske strukture narodne zaščite nima primerjave v zgodovini. Oblikovan je bil v posebnih razmerah najbolj občutljivega dela slovenskega osamosvajanja in prilagojen realnim političnim in vojaškim razmeram. Tveganje je bilo veliko. A tudi cilj je bil tak. Če takrat ne bi tvegali, samostojne Slovenije danes najbrž ne bi bilo. A s tveganjem in tistimi, ki imajo pogum, da ta izziv sprejmejo, je po navadi tako: največ skrbi in truda vedno ostane skritega očem. Če stvar uspe, so toliko bolj vidni in zaznavni pozitivni rezultati tveganja, v njih pa se običajno prepoznajo vsi. In da so tisti, ki so bili proti tveganju in projektu, potem pri prepoznavanju običajno prvi in najbolj glasni ali da celo podeljujejo odličja drugim, ni le slovenska posebnost in nekaj, kar bi bilo značilno le za projekt MSNZ. Vendar pa tako ravnanje ne spreminja dejstev za nazaj, zob časa pa vedno najprej ogloda zlagane podobe. S pogumom v zgodovino naroda vklesana dejanja pa živijo, postanejo del svetega in vrednostnem središču nacije in zaradi njih vedno nove generacije hodijo vzravnano. Projekt MSNZ sodi med dejanja, zbrana v vrednostnem središču Slovencev.«

Ljubljana, 12. maj 2003

Janez Janša

Sen o samostojni slovenski državi se uresničuje

Zasedba Republiškega štaba za Teritorialno obrambo

4. oktobra 1990 je ob 22.30 enota vojaške policije iz Vojašnice Šentvid vdrla v Republiški štab za Teritorialno obrambo, ki je bil na Prežihovi 4 v Ljubljani. Predstavniki JLA so sporočili, da gre le za dodatno zavarovanje objekta, v resnici pa je šlo za »operetni udar«, voden iz Beograda, uresničevala pa sta ga odstavljeni generalpodpolkovnik Ivan Hočevar in poveljnik 5. vojaškega območja general Konrad Kolšek. Odziv Slovencev je bil buren. Nekoliko so se pomirili po pojasnilu, da se je republiški štab pod vodstvom vršilca dolžnosti načelnika Janeza Slaparja že pred tem preselil drugam.

Dan, ko je zadišalo po slovenski vojski

V Kočevski Reki je bil v ponedeljek, 17. decembra 1990, mrzel zimski dan, vendar je bil to poseben dan. Dogajalo se je nekaj, kar je pomembno vplivalo na poznejši potek dogodkov, nekaj, kar je korenito poseglo v novejšo zgodovino slovenskega naroda, v uresničitev tisočletnega sna o samostojni slovenski državi. Tega dne je bila v Kočevski Reki prvič postrojena specialna brigada MORIS.

Odkrite grožnje JLA so pripadnike brigade le še bolj spodbudile, jih navdale s ponosom, da so se zavedali, da se rojeva nova slovenska vojska. Televizijska slika iz Kočevske Reke je povedala: »V redu!

Tukaj smo! Lahko pridete!« MORIS je bila prva enota slovenske vojske, v kateri se je Domovina pisala z veliko začetnico.

Plebiscit za samostojno in neodvisno Slovenijo

Plebiscit o samostojnosti in neodvisnosti je neuradno predlagala Socialistična stranka Slovenije, uradno pa Demos. Ob različnih mnenjih je prevladalo stališče, da bo plebiscit veljaven in za Slovence časten, če bo za samostojnost glasovala več kot polovica volilnih upravičencev. Počel je 23. decembra 1990, na njem pa je kar 88,5 odstotka od 93,2 odstotka udeleženi upravičencev glasovalo za samostojnost. Ob Prešernovi Zdravljici je republiška skupščina 26. decembra 1990 slovesno razglasila rezultate plebiscita.

Premik-91

V okviru priprav na osamosvojitve je Teritorialna obramba Republike Slovenije izvedla več vaj, med najpomembnejšimi pa je bila vojaška taktična vaja Premik-91, ki je potekala od 22. do 24. marca 1991. Cilji vaje so bili izvedba mobilizacije, preverjanje taktičnega delovanja enot TO ob napadih med premikom in protidiverzantski boj. Sodelovale so enote TO 6. in 2. pokrajinskega štaba za TO ter specialna brigada MORIS. Vaja se je začela z mobilizacijo na Vogerskem pri Novi Gorici, sledil je premik v smeri Postojna–Sodražica–Kočevje–Trebnje, končni cilj

pa je bila Šmarjeta na Dolenjskem. Med premikom enot je potekalo veliko dejavnosti. Tako je enota sodelovala v protiletalskem in protihelipterskem boju, v Starem Logu na Kočevskem se je spopadla s postavljenimi zasedi, poleg tega je pregledala teren, saj je obstajala nevarnost sovražnih izvidniških diverzantskih skupin.

Vajo Premik-91 je vodil Republiški štab za Teritorialno obrambo Republike Slovenije.

Vaja Premik-91 je potrdila pripravljenost Teritorialne obrambe Republike Slovenije, da postane ključni nosilec obrambe prek oboroženih oblik v okviru obrambnega sistema, če bi bile ogrožene svoboda, neodvisnost in ozemeljska celovitost Slovenije. Pravilne usmeritve, strokovno vodenje, visoko motivacijo, dobro logistiko in izkušnje smo kmalu koristno uporabili. Bili smo pripravljeni.

Pripadniki brigade v postroju so bili oblečeni v različne uniforme, kar je poudarjalo različnost specialnosti in namembnosti enot.

Dnevi pred napadom JLA

Ustanovitev učnih centrov TO na Igu in v Pekrah

Z ustanovitvijo učnih centrov TO na Igu pri Ljubljani in v Pekrah pri Mariboru je slovenski narod prvič v zgodovini dobil svoje mirnodobne vojake.

Jeseni 1990 je posebna skupina pod vodstvom polkovnika Bogdana Koprivnikarja sprejela nalogo, da pripravi projekt služenja vojaškega roka v Sloveniji. Izbrani sta bili dve lokaciji, in sicer Pekre pri Mariboru in Ig pri Ljubljani. Vzporedno je potekala tudi priprava uniform in oznak. Posebna pozornost je bila namenjena zagotavljanju materialnih pogojev, kadrovanju, pripravi učnih programov in ureditvi zakonskih predpisov za izvajanje predvidenega usposabljanja.

Aprila 1991 se je v Poljčah na Gorenjskem začel tečaj za prve poveljnike oddelkov, vodov in čet v novih učnih centrih za Teritorialno obrambo Republike Slovenije, 15. maja pa so prišli že prvi vojaki. Poveljnik 510. učnega centra na Igu je postal major Bojan Šuligoj, poveljnik 710. učnega centra v Pekrah pa major Andrej Kocbek.

V učni center na Ig pri Ljubljani je prišlo 180 nabornikov, v Pekre pri Mariboru pa 120. Vojaški rok so služili v posodobljenih vojašnicah, vzpostavljeni so bili dobri odnosi in ustvarjeni temelji, na katerih so gradili spoštovanje vojaške osebnosti. Prvi mirnodobni vojaki so domovini prisegli 2. junija 1991.

Zastavna skupina v 510. učnem centru na Igu je pripravljena za slovesnost ob prisegi.

Obkolitev učnega centra v Pekrah

V učna centra TO na Igu pri Ljubljani in v Pekrah pri Mariboru so prvi slovenski naborniki prišli 15. maja 1991, JLA pa je 23. maja 1991 s silo skušala uveljaviti svojo voljo v učnem centru TO v Pekrah. Učni center je obkolila z oklepniki in vojaškimi policisti. Z grožnjo je hotela priti do vojaških obveznikov, kar bi verjetno pomenilo tudi konec začetka slovenske vojske. Toda doživeli so nepopustljivost pripadnikov učnega centra, ki so se bili pripravljene braniti tudi z orožjem, vendar se to ni zgodilo.

V bran slovenske samostojnosti in svobode so se na demonstracijah postavili tudi številni Mariborčani. Pod kolesi vojaškega oklepnika je umrla prva žrtev nasilnega vedenja JLA Josef Simčik.

Približno ob 16. uri 26. junija je v vas Vrhpolje zapeljal prvi tank JLA. Jezni domačini so oklepno kolono ustavili z barikado.

Primorska na dan razglasitve samostojnosti

Oklepne enote iz vojašnic v Ilirski Bistrici in Pivki so se 26. junija 1991 ob 13.15 na podlagi ukaza poveljnika reškega korpusa generala Marjana Čada odpravile proti slovensko-italijanski meji. Teritorialci so jih spremljali skupaj z milico in jim z vse bolj razburjenimi prebivalci postavljali ovire na cestah. Prodiranje enot JLA ni sodilo med običajne premike. Teritorialna obramba in milica sta imeli navodilo, da se ogneta sporom in v nobenem primeru ne uporabita sile prvi.

Enote JLA so kljub težavam bolj ali manj uspešno uresničile ukaz. Z oklepniki so zasedle več mejnih prehodov.

710. učni center na Pekrah ob obkolitvi

Razglasitev samostojne in neodvisne Republike Slovenije

Predsednik Predsedstva RS in vrhovni poveljnik slovenske vojske Milan Kučan je v spremstvu načelnika Republiškega štaba za Teritorialno obrambo RS polkovnika Janeza Slaparja in poveljnika specialne brigade MORIS podpolkovnika Toneta Krkoviča pregledal častno enoto, v kateri so bili naborniki iz učnih centrov z Iga in iz Peker.

Ljubljana, 26. junij 1991

Skupščina Republike Slovenije je 25. junija 1991 sprejela ustavni zakon o grbu in zastavi ter Temeljno listino o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije. 26. junija ob 21.15 se je pred poslopjem slo-

venskega parlamenta začela slovesnost ob razglasitvi samostojne in neodvisne Republike Slovenije. Nadškof dr. Alojzij Šuštar je blagoslovil na novo posajeno lipo, v kulturnem programu pa so nastopili igralec Polde Bibič, godba milice in Slovenski oktet.

Slovesnost, na kateri je bilo veliko ljudi, se je končala z ognjemetom in pritrkavanjem cerkvenih zvonov, na bližnjih hribih pa je zagorelo mnogo kresov.

Prireditve so potekale po vsej Sloveniji, toda nizki preleti letal JLA niso napovedovali nič dobrega.

Slovesne razglasitve samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, ki je bila na Trgu republike v Ljubljani 26. junija 1991, se je udeležilo veliko ljudi iz vse Slovenije.

Vojna za samostojno Slovenijo

Četrtek, 27. junij 1991

Pred svitom prvega dne po razglasitvi samostojne Slovenije je JLA začela splošen oboroženi napad na Slovenijo. Iz Hrvaške je proti Novemu mestu in Ljubljani prodirala kolona oklepnih vozil, tanki z Vrhnike so v dveh kolonah odpeljali proti letališču Brnik. Proti mejnim prehodom z Avstrijo so krenili tanki in oklepna vozila iz Maribora, tankovska kolona iz Varaždina pa je v Ormožu skušala izsiliti prehod.

Poveljujoči so dobili ukaz, naj ob morebitnem slovenskem odporu delujejo po vseh pravilih bojnega delovanja, kar so tudi storili. Na mejne prehode so bili poslani zvezni miličniki. Videti je bilo, da tankov ne more nič več ustaviti. Oficirji so nastopali odločno in samozavestno, toda Slovenija ni klonila, kot so pričakovali v Beogradu.

Sestalo se je Predsedstvo Republike Slovenije in kot vrhovni poveljnik slovenskih obrambnih sil odločilo, da bo Slovenija na napad JLA odgovorila z oboroženim odporom. Predsednik Milan Kučan je po razširjeni seji Predsedstva Republike Slovenije nagovoril javnost: »Predsedstvo je ocenilo, da pomenijo premiki enot JLA nasilnost in brezobzirnost Jugoslovanske vojske, agresijo na samostojno in suvereno Republiko Slovenijo ter poskus njene trajne okupacije. Slovenija bo na to agresijo odgovorila tako, da bo uporabila vsa sredstva, ki jih ima na voljo, da zavaruje svojo suverenost. Predsedstvo Republike Slovenije je ukazalo Teritorialni obrambi Slovenije, da, če bo treba, tudi z orožjem zaščiti objekte in komunikacije, ki so temeljnega pomena za življenje ljudi v Republikli Sloveniji in za zavarovanje njene suverenosti.«

Kolona vozil JLA je ob 1.15 prevozila Metliko. Odločeno je bilo, da se v zaselku Poganci pri Novem mestu postavi blokada. Ob 3. uri je poveljnik enote JLA major Boško Prodanovič zahteval umik blokade in pri tem streljal iz avtomatske puške. Pripadnik TO je odgovoril na strel in ranil oficirja v koloni. To so bili prvi strelji v vojni za samostojno Slovenijo.

Predsedstvo Republike Slovenije je pozvalo vse Slovence v JLA, naj zavrnejo sodelovanje v napadu na svoj narod.

Petek, 28. junij 1991

Slovenske oborožene sile so okrepile blokade, poleg tega so bile mobilizirane nove enote, ki so bile usmerjene predvsem v zavarovanje mejnih prehodov. Vse koordinacijske skupine so dobile ukaz: »Na vseh točkah, kjer so oborožene sile v taktični prednosti, izvršite ofenzivne akcije proti okupatorskim enotam in objektom. Nasprotnika pozivajte k predaji, določite čim krajši rok in izvedite akcijo z vsem razpoložljivim orožjem. Pri akcijah poskrbite za evakuacijo in varnost življenj civilnega prebivalstva.«

Na mejnem prehodu v Rožni Dolini, med Novo Gorico na slovenski in Gorico na italijanski strani, je bilo razporejenih 115 pripadnikov JLA. Bili so dobro oboroženi, imeli pa so tudi pet tankov. Kljub neugodnemu razmerju sil za TO so teritorialci in miličniki napadli mejni prehod. Pripadniki JLA so kmalu spoznali, da so v brezizhodnem položaju, zato so se predali. Osvoboditev mejnega prehoda v Rožni Dolini je pomembno vplivala na nadaljnji razvoj dogodkov na Primorskem.

Predsednik Predsedstva Republike Slovenije Milan Kučan in pomočnik zveznega obrambnega ministra admiral Stane Brovet sta se po telefonu dogovorila, da naj bi bile ob 21. uri ustavljene vse sovražne aktivnosti. Dogovorjene prekinitev ognja niso spoštovali. Že naslednji dan so pripadniki JLA izzvali veliko incidentov.

Vojaki JLA so mejni prehod, ki so ga varovali miličniki, napadli že 27. junija zvečer, vendar neuspešno. Odločilni spopad za Holmec se je začel 28. junija nekaj po 5. uri in se končal ob 10.50. Zmaga na Holmcu je bila skupno delo miličnikov in pripadnikov Teritorialne obrambe.

V Trzinu se je prvi dan vojne proti večeru začel spopad med pripadniki 55. ObmŠTO Domžale, domžalske postaje milice in specialne enote milice z delom oklepne kolone JLA, ki je bila z Vrhnike namenjena proti Brniku.

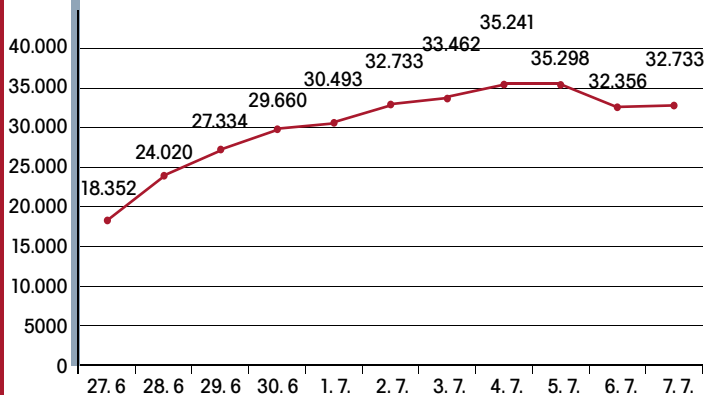
Sobota, 29. junija 1991

V noči s petka na soboto so se v Zagrebu predstavniki Slovenije sestali s tremi predstavniki Evropske skupnosti in predsednikom Zveznega izvršnega sveta. Sprejet je bil dogovor o ustavitvi sovražnosti, do njegove uresničitve pa ni prišlo. Teme pogovorov so bile premirje in umik JLA v vojašnice, odložitev uresničevanja deklaracije o neodvisnosti Slovenije za tri mesece ter izvolitev hrvaškega predstavnika Stipeta Mesića za predsednika Predsedstva SFRJ. Odgovor na vprašanje glede odložitve uresničevanja slovenske neodvisnosti je bil jasen – tu ni umika. Jasno je bilo, da se neodvisnosti ne nameravamo in ne moremo odreči.

Tabela prikazuje število pripadnikov TO iz Slovenije, ki so se odzvali na vpoklic. Odziv vpoklicanih pripadnikov TO je bil približno 90-odstoten. Javilo se je tudi mnogo prostovoljcev.

Slovincema Jožetu Kalanu in Bogomirju Šuštarju je iz JLA uspelo k TO pripeljati helikopter gazela. Iz vojašnice v Mariboru sta poletela 28. junija in najprej pristala na Rogli, od tam pa sta 9. julija odletela na Golte in pozneje na Smrekovec.

Prekinitve spopadov sicer ni preklicala nobena stran, vendar je prihajalo do nenehnih kršitev. Vedno več prostovoljcev se je vključilo v Teritorialno obrambo, vse več je bilo tudi prebegov vojakov in častnikov iz JLA. V varaždinskem, zagrebškem in reškem korpusu so se oblikovale nove sile za napad na Slovenijo.

Ponedeljek, 1. julij 1991

Iz Beograda so iz vrha JLA prihajala sporočila, v katerih so grozili Sloveniji in njenim prebivalcem ter uporabljali veliko laži. Poudarjali so, da je JLA v največji bojni pripravljenosti, da poteka oskrba enot z življenjskim potrebščinami, da uvajajo nekatere kadrovske ukrepe, s katerimi bodo zagotovili učinkovito delovanje JLA, in podobno.

Položaj v Sloveniji je postajal vse bolj napet. Vedno več je bilo vdaj in prestopov pripadnikov JLA v enote Teritorialne obrambe. Organi za notranje zadeve so v sodelovanju s Teritorialno obrambo in Rdečim križem odprli prehodne zbirne centre. Istega dne zvečer je bil Sloveniji napovedan nov ultimatum.

Torek, 2. julij 1991

V Ljubljano bi moral priti nemški zunanji minister Hans-Dietrich Genscher, vendar je bil ves jugoslovanski zračni prostor zaprt. Poleg tega so iz Beograda prihajale grožnje o kolonah tankov, ki naj bi se premikale proti slovenski prestolnici, zato je bilo srečanje v avstrijskem Beljaku. Predsednik Kučan je ministru Genscherju razložil, da lahko deklaracijo o neodvisnosti odpravijo le, če tako odloči slovenski narod.

V Sloveniji se je položaj poslabšal. JLA je selektivno bombardirala in raketirala pomembne televizijske ter radijske oddajnike.

Sreda, 3. julij 1991

Dosežena je bila ustavitev ognja, vendar jugoslovanski generali glede premirja niso mislili resno. Iz Hrvaške sta se namreč dve koloni premaknili v Slovenijo. Iz Beograda je proti Sloveniji krenila oklepno-mehanizirana divizija nacionalne garde, vendar je zaradi okvar večina vozil obstala ob cesti, tako da je pohod proti Sloveniji propadel.

Iz Rima so sporočili, da je italijanska vojska ob meji s Slovenijo namestila nekaj deset tankov.

Nedelja, 30. junij 1991

Kljub tridnevni boju, barikadam po cestah in zaprtim mejam je bila še zadnja junijska nedelja dan, ko smo se prebivalci Slovenije soočili z dejstvom, da smo v vojni. Ob devetih so po vsej Sloveniji zatulile sirene, ki so oznanjale letalski napad. Ljudje so se množično umaknili v zaklonišča. Po dobri uri je bila nevarnost za napad preklicana.

Slovenska zastava na Sabotinu nad Novo Gorico

Četrtek, 4. julij 1991

Na pogovorih slovenske in jugoslovanske delegacije v Zagrebu si je slovenska stran prizadevala doseči ustavitev sovražnosti, ločitev enot JLA in deblokado TO ter rešiti vprašanje ujetnikov in ureditve na slovenski meji. Po dolгих pogajanjih so se dogovorili za spoštovanje ustavitve ognja in medsebojno obveščanje o morebitnih incidentih. V Ljubljano je prišla skupina opazovalcev Evropske skupnosti.

V Ljubljano so se z avtobusi pripeljali starši otrok, ki so vojaški rok služili v Sloveniji, saj so hoteli videti svoje sinove. Umik JLA v vojašnice se je nadaljeval ves dan. Za njo je ostalo razdejanje. Mejni prehodi so bili uničeni, ceste na mnogih krajih poškodovane zaradi tankovskih gosenic, hiše porušene ...

Iz ostankov tankovske enote JLA se je v Solkanu 28. junija začela oblikovati prva tankovska četa TO, imenovana TONI-55.

Drugi dan vojne je zjutraj iz Veržeja približno trideset tankov krenilo proti Radencem. Oviro v vasi Hrastje-Mota so prebili in se v Radencih nenadoma obrnili proti Gornji Radgoni. Obstali so pred železniškimi vagoni, štirje mladi Radgončani so na vojaške tovornjake zmetali molotovke, tanki pa so malo pred pol tretjo uro radgonski mejni prehod porušili do tal.

kovića oziroma Zvezni izvršni svet obtožil, da se je z Zahodom in ZDA tajno dogovoril za razbijanje Jugoslavije ter da so mobilizirane enote v Srbiji visoko motivirane in pripravljene na vse.

Sobota, 6. julij 1991

Noč je bila mirna. JLA je bila večinoma v vojašnicah, vendar vkopana in na položajih.

V Slovenijo so še vedno prihajali starši iz drugih republik, ki so iskali in obiskovali svoje sinove. V JLA je bilo približno 3000 slovenskih fantov, njihov položaj pa je bil zaskrbljujoč.

Dopoldan je bila v Ljubljani razširjena seja Predsedstva RS, na kateri sta bila tudi člana Zveznega predsedstva dr. Vasil Tupurkovski in Bogič Bogičević. To niso bila pogajanja, temveč le pojasnjevanje ultimata Predsedstva SFRJ.

Istega dne zvečer je na beograjski televiziji nastopil obrambni minister Jugoslavije Veljko Kadijević. V čustvenem nagovoru je nanizal veliko hudih obtožb na račun Slovencev in očitkov, vendar je hkrati zelo jasno povedal, da lahko spore rešijo le s političnimi sredstvi. Kljub vsemu je bil bolj umirjen kot dan prej načelnik generalštaba Blagoje Adić.

Petek, 5. julij 1991

Vojni ujetniki so značilni za vojne, v katerih prihaja do neposrednega stika med vojskujočima se stranema. V vojni za Slovenijo so bila glede vojnih ujetnikov na začetku nekatera neresena vprašanja, saj jih nihče ni pričakoval toliko. Verjetno je bil še najbolj pripravljen Rdeči križ Slovenije.

Boji so se končali, vendar premirje ni bilo trdno. JLA ni hotela dati nobenih uradnih zagotovil. Kljub temu je premirje prineslo nekaj olajšanja, hkrati pa je bil to čas za intenzivnejše pogovore v politiki in diplomaciji.

V Pragi se je končala izredna seja Konference o evropski varnosti in sodelovanju. Sprejeli so sklep, da bodo v Jugoslavijo poslali skupino strokovnjakov za pomoč pri pogajanjih o mirni rešitvi krize.

Načelnik generalštaba JLA Blagoje Adić je v Beogradu zelo odločno spregovoril 150 visokim oficirjem JLA. Dejal je: »JLA je v vojni, ki so jo vsilili secesionisti v Sloveniji in na Hrvaškem, da so razmere zelo dramatične in težje od tistih iz leta 1941 ...« Načelnik generalštaba JLA je Anteja Mar-

Enote TO so zjutraj v Krakovskem gozdu napadle oklepno kolono. Iz Jastrebarskega jim je na pomoč prihajala kolona, letala JLA pa so začela napadati Teritorialno obrambo v zasedi. V nekaj ur trajajočem spopadu so enote TO uničile kolono oklepnih vozil. V brezizhodnem položaju so vojaki JLA zapustili oklepnike.

Slovo brez solza v Kopru oktobra 1991

SVETI STEFAN

18. junija 1991 je Predsedstvo SFRJ sprejelo sklep, da se mora JLA umakniti z ozemlja Slovenije. Priprave na umik so se začele takoj, saj se je v petdesetih letih nabralo zelo veliko vojaške opreme, tehnike in oborožitve. Rok za odhod je bil tri mesece. JLA je večji del sredstev odpeljala s seboj, del pa je ostal v Sloveniji.

JLA je odhajala iz Slovenije po različnih poteh,

**Slovesnost ob odhodu zadnjega vojaka JLA
v pristanišču v Kopru**

**Slovo brez
solza.
Napetost je
popustila,
na obrazu
se je
pojavit tudi
nasmeh.**

največ po železnici. Zadnji konvoji JLA so odhajali po morju iz pristanišča v Kopru. Čeprav je bil podpisan sporazum o mirnem umiku JLA iz Slovenije, je bila Teritorialna obramba skupaj z milico pripravljena, da bi preprečila morebitna izzivanja. Zadnja ladja s pripadniki JLA je koprsko pristanišče zapustila 26. oktobra nekaj minut po polnoči. To je bilo slovo brez solza, je bil stavek, ki ga je bilo v tistih dneh najpogosteje slišati.

Podatki, ki jih je 7. julija 1991 zbral Rdeči križ Slovenije:

- ujeti pripadniki JLA: 2405,
- ujeti pripadniki zvezne milice: 131,
- ujele civilne osebe: 3,
- ranjeni pripadniki JLA: 163,
- ranjeni pripadniki TO: 89,
- ranjeni miličniki: 22,
- ranjeni civilisti: 38,
- ranjeni tujci: 1,
- mrtvi pripadniki JLA: 39,
- mrtvi pripadniki TO: 4,
- mrtvi miličniki: 4,
- mrtvi civilisti: 5,
- mrtvi tujci: 10.

Publikacijo ob 15. obletnici osamosvojitve Slovenije je pripravil Vojaški muzej Slovenske vojske. Naslov muzeja: Koščeva 6, 1000 Ljubljana, telefon: +386 1/581 36 92, faks: +386 1/581 36 89. Urednik publikacije je nadporočnik Albin Mikulič, fotografije: arhiv Vojaškega muzeja SV in Marjan Gerbajs. Naklada: 11.100 izvodov. Datum izida: 28. april 2006.